

Trafikkopplæring i barnehagen og HMS (Helse, miljø og sikkerhet)

Trafikkopplæring og HMS henger nøye sammen. Kunnskap om trafikk er en viktig forutsetning for at helse og sikkerhet blir ivaretatt i trafikken.

Barnehagen har ansvaret for barnas sikkerhet i barnehagetiden. Det er derfor viktig at det innarbeides gode rutiner for å unngå skader og ulykker. Gode rutiner som følges på alle turer, er viktig trafikkopplæring for barna. **Barn gjør som vi voksne gjør - ikke nødvendigvis det som vi sier de skal gjøre.** Derfor må vi være gode rollemodeller og skape gode holdninger hos barna ute i trafikken.

Lovgrunnlag og barnehagens ansvar

Barnehagelovens *Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* gir retningslinjer for barnehagens verdigrunnlag, innhold og oppgaver. Den redegjør for barnehagens samfunnsmandat. Barnehagens innhold skal bygge på et helhetlig læringssyn hvor omsorg, lek og læring er sentrale deler. I tillegg er sosial og språklig kompetanse samt sju fagområder viktige deler av barnehagens læringsmiljø, jf. kap.3 i forskriften.

I rammeplanen er trafikkopplæring særlig aktuelt innenfor fagområdene «Nærmiljø og samfunn» og «Kropp, bevegelse og helse», og som del av barnehagens overordnede HMS-arbeid.

Barnehagens ansvar i forhold til helse, miljø og sikkerhet er hjemlet i *Forskrift om miljørettet helsevern i skoler og barnehager*. Forskriftens formål (§1) er å bidra til at miljøet i barnehager fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold, samt forebygger sykdom og skade. Virksomhetens eier skal påse at det er etablert internkontrollsystem, jf. § 4. Videre står det i § 14 at virksomheten skal planlegges og drives slik at skader og ulykker forebygges. Virksomheten skal ha rutiner og utstyr for håndtering av ulykkes- og faresituasjoner. Ved valg av beliggenhet for ny barnehage, skal det tas hensyn til trafikkforhold, jf. § 8. I § 15 slås det fast at barnehagen skal ha førstehjelpsutstyr og barnehagens eier skal sørge for at alle ansatte er kjent med hvor utstyret oppbevares og hvordan førstehjelp ytes.

Trafikkopplæring

Grunnlaget for holdninger og atferd i trafikken dannes allerede i de tidlige barneårene, derfor må vi voksne legge forholdene til rette for barna. Et mål for god trafikkopplæring er at barna lærer å ferdes sikkert i trafikken på en slik måte at de ikke er til fare for seg selv eller andre.

Barnehagen skal hjelpe barna til å møte det fremtidige samfunn. Personalet i barnehagen må derfor mene og vite noe om hva slags kunnskaper, ferdigheter og holdninger de må vektlegge for at barna skal mestre livet etter barnehagen. Her vil ferdsel og samhandling i trafikken komme inn i bildet. Dette betinger at personalet har innsikt i hvilke kunnskaper, ferdigheter og holdninger det er viktig å vektlegge i forhold til å lære barna å ferdes tryggest mulig i trafikken. For å bli en god trafikant må trafikken forstås som et sosialt system. Dette

betingelser utvikling av sosial handlingsdyktighet (empati/perspektivtaking mv.) samt utvikling av språk og kommunikasjonsevne i vid betydning.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

I rammeplanen understrekes foreldrenes og barnas rett til medvirkning. Spørsmål om trafiksikkerhet og trafikkopplæring aktualiseres med retningslinjene om at nærmiljøet skal brukes aktivt for å gi barna opplevelser, utfordringer og kunnskaper. Barnehagen skal gi barn et oppvekstmiljø som er helsefrembringende og forebyggende. I tillegg til å ivareta trafiksikkerhet som gjennomgående innhold, må visse grunnleggende kunnskaper formidles i barnehagen. Holdninger til trafiksikkerhet dannes tidlig, og en god overgang fra barnehage til skole betinger at det har foregått trafikkopplæring/trafikkopplegelse i barnehagen.

Det ligger store pedagogiske fordeler og muligheter ved å integrere trafikk under de 7 fagområdene i rammeplanen. Trygg Trafikk har kommet med eksempler på hvordan det kan jobbes med trafikk innenfor fagområdene:

1. Kropp, bevegelse og helse

I rammeplanen står det: *«I løpet av småbarnsalderen tilegner barna seg grunnleggende motoriske ferdigheter, fysiske egenskaper, kroppsbeherskelse, vaner og innsikt i hvordan de kan ivareta egen helse og livskvalitet.»* Gjennom kroppslig aktivitet lærer barn verden og seg selv å kjenne. Ved sanseintrykk og bevegelse skaffer barn seg erfaringer, ferdigheter og kunnskaper på mange områder. Aktiv bruk av nærmiljø gir mange muligheter. Det betyr at personalet må legge opp til og vurdere hvordan de kan bruke nærmiljøet for å supplere barnehagens arealer til ulike årstider. Personalet må ta vare på barns helse og sikkerhet og kunne utføre førstehjelp.

Barnehagen kan oppøve barnas fysiske ferdigheter, trene impuls kontroll og stimulere sansene. Eksempelvis må en syklist først beherske balanse, koordinering, svinge og bremse før sykkelopplæring ute i trafikken kan starte. Som fotgjenger er det ikke tilstrekkelig å kunne løpe og hoppe. For å opptre sikkert må vi også kunne bråstoppe og stå stille når det er påkrevd.

2. Nærmiljø og samfunn

Barn skal være med på å utforske og oppdage nærmiljøet sitt. Barns erfaringer fra turer vil gi kunnskap om trafikale forhold i nærmiljøet. Det betyr at personalet må bruke nærmiljøets ressurser til gode opplevelser og læringsmuligheter tilpasset barnas forutsetninger og interesser og sørge for at barnehagen bidrar aktivt i nærmiljøet.

3. Natur, miljø og teknikk

Trafikkmiljøet byr på utfordringer for både mennesker og dyr med skiftende vær og føreforhold. Det er naturlig å knytte trafikkopplæring til årstidene.

I rammeplanen står det: *«Gjennom arbeid med natur, miljø og teknikk skal barnehagen bidra til at barna får grunnleggende innsikt i natur, miljøvern og samspeillet i naturen, og barna skal få erfare hvordan teknikk kan brukes i leken og i hverdagslivet.»* Trafikken i nærmiljøet kan være innfallsport til å gi barna innsikt i natur og miljøvern. Snøen som blir svart vinterstid kan danne utgangspunkt for undring, utforskning og læring. Bilen er på den ene siden en miljøforurensner, men den er også et nyttig teknisk hjelpemiddel.

Om vinteren er det aktuelt å snakke om hvor det er trygt eller farlig å leke, om glatt føre og om dårlig sikt. Med våren kommer sykling, ballspill og lek som kan komme i konflikt med farlig trafikk. Når mørketiden kommer, må refleksene fram igjen.

4. Kommunikasjon, språk og tekst

Barn har behov for å snakke om alt de ser, hører og opplever i trafikken. Det er et godt utgangspunkt for å knytte trafikk til fagområdet kommunikasjon, språk og tekst.

I rammeplanen står det: «*Tidlig og god språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold. Kommunikasjon foregår i et vekselspill mellom å motta og tolke et budskap og selv være avsender av et budskap.*» Å få varierte og rike erfaringer er avgjørende for å forstå begreper. Å samtale om opplevelser, tanker og følelser er nødvendig for utvikling av rikt språk. Det betyr at personalet må tilrettelegge for meningsfulle opplevelser bl.a. på turer i nærmiljøet og skape tid og rom for samtale om opplevelser, erfaringer og tanker i for – og etterkant. Opplæringen må bidra til at barna får muligheter til å reflektere over sine egne erfaringer i trafikken og se kritisk på forhold som de ønsker å få forandret. For at barn skal bli trygge trafikanter er det nødvendig at de utvikler god kroppsbeherskelse og lærer å bruke sansene sine i trafikken.

5. Kunst, kultur og kreativitet

Trafikken blir opplevd og forstått ulikt. Uttryksformene er ikke bestandig verbale. Barn må ha mulighet til å gjenskape og bearbeide opplevelser og informasjon gjennom varierte arbeidsmetoder. I rammeplanen står det: «*Gjennom arbeid med kunst, kultur og kreativitet skal barnehagen bidra til at barna utvikler sin evne til å bearbeide og kommunisere sine inntrykk og gi varierte uttrykk gjennom skapende virksomhet.*»

Barn lærer mest når de er ute i trafikken. Det er viktig å bruke flere metoder i opplæringen for at barna skal få bearbeide, forstå og se sammenhenger. Ulike formingsaktiviteter, sang og drama kan gjøre det lettere for barna å huske det vi ønsker de skal lære om trafikk.

6. Etikk, religion og filosofi

Etikken er implisitt til stede i alt vi foretar oss, også når vi befinner oss i trafikken.

Trafikkulempen dreier seg ikke bare om fysiske, tekniske og økonomiske utfordringer, men i like stor grad om utfordringer i samspillet mellom mennesker. I rammeplanen står det: «*Gjennom arbeidet med etikk, religion og filosofi skal barnehagen bidra til at barna tilegner seg samfunnets grunnleggende normer og verdier.*» Trafikken må forstås som et samspill mellom mange forskjellige deltakere. En god trafikanter må hele tiden kunne ta selvstendige valg og gjøre egne vurderinger i kontinuerlig samspill med andre. En ansvarsfull trafikanter må kunne dele plassen med andre, hjelpe andre, vise hensyn, ta andres perspektiv, vente på tur, følge regler, beherske følelser og inngå kompromisser. Hvordan barn opptrer i trafikken er nært knyttet til deres evne til å tenke og resonnerer. Ved å bruke filosofi som verktøy vil barna få hjelp til å utvikle tanker, språk, refleksjonsevne og evne til å kommunisere med andre.

7. Antall, rom og form

Turer i trafikken kan by på mange muligheter for å utvikle barns matematiske forståelse og kompetanse.

I rammeplanen står det: «Gjennom arbeid med antall, rom og form skal barnehagen bidra til at barna opplever:

- glede over å utforske og leke med tall og former
- erfarer plassering og orientering og på den måten utvikler sine evner til lokalisering
- erfarer ulike typer størrelser, former og mål gjennom å sortere og sammenligne«

I trafikken er det først og fremst biler som barna må lære å se og høre etter for å unngå å bli påkjørt. Derfor er det viktig å snakke om begreper knyttet til bilen. Biler interesser både små og store barn. Interesse er et godt utgangspunkt for å lære om både trafikk og begreper

Trygg Trafikk har kommet med tips til innhold i samtaler om trafikk for å bygge opp barns språkforståelse og kunnskaper trinn for trinn. På sikt skal barna utvikle evnen til å vurdere, tolke og forstå ulike trafikksituasjoner. Trygg Trafikk har også for tips til formingsaktiviteter og sanger / sangleker, hvordan barnehagen kan jobbe med barnas begynnende tall- og begrepsforståelse, størrelse og sammenligninger samt klassifisering og formgjenkjenning.

Årshjul

Det er en fordel å lage et årshjul ved utarbeiding av årsplan slik at barnehagen har et godt arbeidsredskap for trafikkopplæringen gjennom hele året.

Kurs og materiell

Trygg Trafikk holder en rekke kurs om trafikkopplæring for barnehageansatte i hele landet. De tilbyr to ulike kurs, grunnkurs trinn 1 og videregående trinn 2. Begge kursene er praktisk rettet og gir mange ideer til bruk i barnehagen. Du kan lese mer om innhold og omtale av kursene på Trygg Trafikks hjemmesider.

Tarkus

Barnehager har gode erfaringer med bruk av opplæringsmateriell med tilhørende innføringskurs utarbeidet av Trygg Trafikk. Trygg Trafikk anbefaler bruk av det pedagogiske opplegget om beltedyret "Tarkus" i trafikkopplæringen.

"Tarkus – barnas trafikkvønn" – er trafikkmateriell som kan være til god hjelp i trafikkopplæringen både for barnehagen og foresatte.

I barnehagen kan barna, gjennom hånddukken Tarkus, lære om trafikk på en morsom og spennende måte. Tarkus er et beltedyrt. Beltedyrt er kjennetegnet ved at de har et skjold på ryggen med ni ringer eller belter. Når Tarkus sitter i bil, vil han ha sele på, da blir han et "bilbeltedyrt".

Trafikken på utearealet og den nære atkomst

Trafikkforholdene i barnehagens nærområde krever at virksomheten har klare og entydige rutiner for trafikken. Det er viktig å lage rutiner for parkering både for ansatte og ved foreldrenes bringing og henting av barna, samt den nødvendige servicetrafikken; busser, drosjer, varelevering, søppelhenting m.m.

Barnehagen på tur

Bevisst trafikkutdanning er for eksempel å snakke med barna om hvor det er tryggest å gå når man går langs en vei, hvorfor er det tryggest og hva kan være farlig? Ved kryssing av vei må barna lære hovedregelen: stopp, se til høyre-venstre-høyre, lytt, vent til det er trygt, og gå rett over veien. Vær konkret – hva ser vi etter, hva hører vi etter og når er det trygt?

Reise og transportpolicy med bil eller buss

Barnehagen er ansvarlig for sikkerheten på turen også under transporten.

Det bør derfor innhentes skriftlig tillatelse fra foreldre om at personalet får ta med deres barn i taxi, buss eller private biler – under forutsetning av at barnet er forskriftsmessig sikret. Tillatelsen innhentes når barnet starter i barnehagen.

Det anbefales at det benyttes transportmidler som gir barna nødvendig sikkerhet, dette vil primært bety offentlig eller innleid transport når man skal på tur.

Sikring av barn i bil

Påbud om sikring av barn i bil finnes i *Forskrift om bruk av personlig verneutstyr under kjøring med motorvogn*. Det er påbudt å sikre barn i bil. Barn som er under 135 cm høye skal alltid bruke godkjent barnesikringsutstyr som er riktig i forhold til barnets vekt. Barn mellom 135 cm og 150 cm skal bruke godkjent barnesikringsutstyr dersom slikt utstyr er tilgjengelig i bilen.

Reglene gjelder for barn under 36 kilo, etter dette skal barn og voksne sikres med bilbelte.

Barn skal ikke transporteres i bakovervendt barnestol i forsetet der det er airbag. Unntaket er hvis airbagen er slått av.

I bil der det ikke er bilbelter skal barn under tre år ikke transporteres.

Barn over tre år skal ikke transporteres i forsete i biler uten bilbelte.

Det er sjåførens ansvar å sikre barna, jf. forskriftens § 3.

Informasjonsmateriell om sikring av barn i bil er tilgjengelig på alle helsestasjoner og kommunenes servicetorg.

Sikring av barn i buss jf. § 1

«For buss med unntak av bussgruppe M3 klasse I ("bybuss"), jf. Kjøretøyforskriften § 2-2 og § 8-1, gjelder :

a) Bilbelte og annet utstyr til sikring av personer skal brukes av sittende.

b) Barn yngre enn 3 år skal i buss bruke godkjent sikringsutstyr som er tilpasset barnet eller slikt utstyr i kombinasjon med ordinært bilbelte. Når slikt utstyr ikke er tilgjengelig, skal ordinært bilbelte brukes på egnet måte. Barn som er 3 år eller eldre skal bruke ordinært bilbelte på egnet måte.»

Forskriften skiller ikke mellom trepunkts- og topunktsbelter. Det betyr at det er lovlig å la små barn sitte sikret kun med hoftebelte, men dette er ikke å anbefale.

Transport av barn i bil

Er det mulig for barnehagen, vil transport i taxi kunne gjøres enklere og sikrere, fordi barnehagene kan bestille en eller flere taxier med egnet utstyr for de barna som skal være med. Det er sjåførens ansvar å sikre barna forskriftsmessig.

Foreldrene som rollemodeller

Foreldrene er barnas første og viktigste trafikklærere og rollemodeller. Barn observerer og kopierer det de ser vi voksne gjør. Fra de er ganske små følger de med på skilt og fartsgrenser. De kommenterer om vi kjører fort, går på rødt lys eller sykler uten sykkelhjelm. Det er det vi voksne gjør som teller. Om det ikke er samsvar mellom holdning og atferd, blir lærdommen oftest det de ser vi og andre gjør.

Mange barn blir kjørt til barnehagen. En biltur gir gode muligheter for nyttig trafikkopplæring. Foreldrene bør få informasjon om at barn skal sikres forsvarlig i bil i godkjente barnestoler og det bør stilles krav til foreldre om å sikre barn på vei til og fra barnehagen. (I de fleste barnehagene er barna forsikret gjennom barnehagens forsikringsordning til og fra hjem-barnehage).